

Referentiekader Cultuureducatie Holland Rijnland

Groep **1-2** 4 t/m 6 jr. Groep **3-4** 6 t/m 8 jr. Groep **5-6** 8 t/m 10 jr. Groep **7-8** 10 t/m 12 jr.

ONTWIKKELING REFLECTIEF VERMOGEN

Reflecteren op eigen handelen en leren	Leerling kan nog niet (reflectief) naar zichzelf kijken, wel naar handelen (goed/fout).	Leerling <i>ontwikkelt</i> besef van rollen en hierbij passend gedrag.	Leerling heeft besef van rollen en hierbij passend gedrag.	Leerling is zich bewust dat er verschil is tussen het zelfbeeld en dat wat anderen van hem/haar vinden.
Probleemoplossende vaardigheden	Leerling wordt begeleid om tot oplossingen te komen.	Leerling wordt begeleid om tot oplossingen te komen.	Zelfoplossend vermogen wordt gestimuleerd.	Zelfoplossend vermogen wordt gestimuleerd: wat denk je zelf?
Culturele vaardigheden incl. burgerschap (denk aan: respectvol en verantwoordelijk met elkaar omgaan en zorg voor en waardering van de leefomgeving)	Leerling maakt kennis met verschillen: tussen klasgenoten en culturen.	Leerling krijgt besef dat hij zelf iemand is en dat een ander 'anders' is. Hij krijgt oog voor verschillen.	Verbreding van vakkenpakket stimuleert cultureel zelfbewustzijn. Leerling krijgt meer oog voor verschillen in klas en samenleving.	Verbreding van vakkenpakket stimuleert cultureel zelfbewustzijn. Leerling krijgt meer begrip voor verschillen in klas en samenleving.

CULTURELE ONTWIKKELING

1. CREATIEF VERMOGEN

Verbeeldingskracht	Leerling beziet de wereld vanuit eigen standpunt. Verbeelding is niet altijd herkenbaar voor anderen: vaak noodzakelijk dat hij zijn werk toelicht.	Leerling raakt meer bekend met de wereld om zich heen. Verbeelding gebeurt op basis van levenservaringen en voorbeelden. Hij wordt zich bewuster van verschillen in kwaliteit van werk.	Leerling wordt zelfkritisch en vergelijkt zijn eigen werk/verbeelding/kunnen met dat van anderen. Voorbeeld blijft belangrijk bij verbeelden.	Leerling wordt nog kritischer. Spontaan verbeelden verandert in bedachtzaam verbeelden: niet alles is zomaar goed.
Steeds nieuwe oplossingen kunnen bedenken	Leerling verkent de wereld vanuit eigen ervaringen en kan onder begeleiding onderzoekend leren.	Leerling ontdekt verschillende middelen en bronnen.	Leerling kan begeleid onderzoek doen en eigen leervragen formuleren.	Leerling kan gestimuleerd worden onderzoek te doen en eigen leervragen te formuleren.
Creatief proces doorlopen: oriënteren, onderzoeken, uitvoeren, evalueren	Creatief proces verloopt niet planmatig maar spontaan en associatief.	Leerling gaat na oriëntatiefase meteen uitvoeren.	Leerling kan onder begeleiding alle fases creatief proces doorlopen.	Leerling kan gericht alle fases creatief proces doorlopen.

2. RECEPTIEF VERMOGEN

Beleven van kunst en cultuur	Leerling gaat op in (bijv.) voorstelling.	Leerling gaat op in (bijv.) voorstelling, maar is in staat er af en toe 'uit te stappen' op basis van fictie/non-fictie.	Leerling wordt zich bewust toeschouwer te zijn.	Leerling is zich bewust toeschouwer te zijn.
Details en geheel kunnen zien	Leerling heeft open blik. Hij kan soms vanuit details een ander geheel maken (dan het werkelijke), gebaseerd op eigen fantasie.	Leerling ziet eerst details dan groter geheel.	Leerling kan steeds groter geheel zien.	Leerling kan steeds groter geheel zien, met details.
Zich een mening kunnen vormen	Leerling denkt nog erg zwart/wit en zijn mening is sterk veranderlijk.	Leerling kan al meer zijn eigen mening benoemen.	Leerling heeft extra informatie nodig om tot een weloverwogen oordeel te komen.	Leerling kan steeds beter zijn eigen mening vormen en onder begeleiding uitleggen waarom hij iets vindt. Groepsinvloed speelt hierbij een rol.

3. (RE)PRODUCTIEF VERMOGEN

Produceren: creëren en vormgeven*	Leerling is niet kritisch op eigen werk: hoge productie, alles is even waardevol.	Leerling is nog steeds niet echt kritisch, maar kan langer met opdracht bezig zijn.	Leerling krijgt oog voor 'wel of geen talent hebben'. Hij vergelijkt zijn werk met dat van anderen. Hij is vatbaar voor natuurgetrouw produceren.	Leerling krijgt oog voor 'wel of geen talent hebben'. Hij vergelijkt zijn werk met dat van anderen en wordt zo kritischer. Hij is vatbaar voor natuurgetrouw produceren.
Zich kunnen presenteren (in het algemeen)*	Leerling kan onder begeleiding presenteren voor eigen groep.	Leerling kan presenteren voor eigen groep over dingen die direct in eigen belevingswereld liggen.	Leerling kan presenteren voor grotere groepen, in grotere ruimtes. Onderwerp blijft in eigen belevingswereld liggen.	Bij voorkeur presenteert hij in eigen groep: drempel om individueel te presenteren is hoog. Onderwerp blijft in eigen belevingswereld liggen.
Zich kunnen presenteren op een podium*	Leerling kan sterk begeleid op podium presenteren/uitvoeren.	Leerling heeft meer eigen inbreng, maar heeft nog begeleiding nodig op podium.	Leerling kan zelfstandiger presenteren/uitvoeren op podium. Leerkracht vult aan of stuurt bij.	Leerling kan zelfstandig presenteren/uitvoeren op podium.

SOCIALE ONTWIKKELING

Samenwerken	Leerlingen spelen en werken naast elkaar.	Leerlingen spelen samen, samenwerken is nog lastig.	Samenwerken lukt niet met iedereen, maar na instructie en met rolverdeling lukt het wel.	Leerling heeft oog voor mogelijkheden van zichzelf en anderen.
Sociale vaardigheden	Leerling is nog 'ik-gericht'.	Leerling krijgt meer oog voor anderen in de groep.	Leerling denkt na over eigen plek in de groep.	Leerling leert balans vinden tussen wat hijzelf vindt en mening van anderen.
Communiceren	Vriendschappen zijn meestal oppervlakkig en niet duurzaam.	Vriendschappen krijgen meer vorm en leerling krijgt voorkeur voor bepaalde kinderen.	Leerling definieert zichzelf in relatie tot andere kinderen.	Leerling is gericht op wat anderen (met name de 'peer group') vinden.
Conflictoplossend vermogen	Leerkracht speelt centrale rol in gespreks-inhoud en -regels. Leerling vertelt eigen verhaal en gaat niet in op dat van anderen.	Leerling leert luisteren naar anderen.	Leerling kan luisteren naar anderen en ontdekt dat er andere meningen zijn.	Leerling gaat met anderen in gesprek over elkaars opvattingen. Sociale media gaan een rol spelen.
	Leerling lost conflicten op via leerkracht. Hij heeft hulp nodig van volwassene.	Leerkracht biedt oplossing aan en leerling leert deze toepassen in praktijk.	Leerling kan in bekende situaties zelf meest voorkomende conflicten oplossen. In andere situaties hulp van leerkracht nodig.	Leerling leert oplossingen te zoeken bij conflicten, bijv. via sociaal handige leerlingen.

PERSOONLIJKE ONTWIKKELING

Zelfkennis/zelfvertrouwen	Leerling is nog 'ik-gericht'. Hij heeft vaak een niet realistisch of te positief zelfbeeld.	Leerling baseert zelfbeeld op dat wat hij kan ('Ik kan fietsen.') en niet kan.	Leerling ontdekt eigen (on)mogelijkheden in verhouding tot anderen. Zelfvertrouwen neemt af.	Leerling heeft realistisch beeld van zichzelf.
Zelfstandigheid	Leerling kan begeleid keuzes maken (bijv. kiesbord). Hij kan één opdracht tegelijk verwerken.	Leerling kan binnen kaders meerdere opdrachten na elkaar doen. Hij heeft bevestiging nodig om zelfstandig verder te gaan.	Leerling kan complexere opdrachten zelfstandig uitvoeren.	Leerling kan complexe opdrachten zelfstandig uitvoeren en eigen invulling geven.
	Leerling kan 5 minuten werken zonder leerkracht. ('uitgestelde aandacht')	Leerling kan met zeer duidelijke opdracht 10 minuten zelfstandig werken.	Na korte instructie en met zeer duidelijke opdracht kan leerling 15 minuten zelfstandig werken.	Na korte instructie en met zeer duidelijke opdracht kan leerling 30 minuten zelfstandig werken.

COGNITIEVE ONTWIKKELING Leerling krijgt steeds meer belangstelling voor wereld om zich heen. Zijn woordenschat om hierover te praten groeit ook. Hij kan steeds beter werken met een stappenplan en uiteindelijk in ieder geval één leerstrategie toepassen. Vanaf ca. groep 7 leert hij in praktische dagelijkse situaties herkennen wanneer hij hulpmiddelen (bijv. rekenmachine of kaart) kan inzetten; abstract denken is vaak nog niet goed genoeg om vaardigheid geheel eigen te maken.

LICHAMELIJKE ONTWIKKELING Leerling ontwikkelt naast grove ook fijne motoriek (bijv. veters strikken, kwast of pen vasthouden en gebruiken). Brede zintuiglijke ervaringen (bijv. voelen/aanraken) worden ingezet als middel om te leren. Het lichaamsbewustzijn neemt toe naarmate leerling ouder wordt: nieuwsgierigheid staat centraal.

EMOTIONELE ONTWIKKELING Leerling leert steeds meer en genuanceerder emoties herkennen en benoemen, voornamelijk bij zichzelf. Veiligheid en ruimte zijn belangrijke randvoorwaarden voor ontwikkelen zelfvertrouwen. Rekening houden met spanningsboog blijft aandachtspunt. Hoe ouder leerlingen, des te groter de verschillen in ontwikkeling. Sommigen uiten zich bijv. minder spontaan en zijn zich meer bewust van wat anderen van hen vinden. Sommigen kunnen bijv. ook 'abstracter' luisteren naar anderen, terwijl bij anderen luisteren in zekere mate nog gekleurd wordt door eigen herinnering en fantasie, zoals jonge kinderen kenmerkt.

Algemene randvoorwaarden S(B)O:
- ondersteuning leerproces door leerkracht (en andere onderwijsassistenten): vaker, meer en langer
- aangepaste didactiek: (meer) structuur, (kortere) aandachtboog, (kortere) tijdsduur, (minder complexe) opdrachten en (meer) begeleiding
- speciale hulpmiddelen: daar waar beperkingen zijn (auditief, verbaal, visueel, lichamelijk, gedragsmatig)
- aangepast onderwerp van de les: eenduidig, concreet, binnen belevingswereld

* waaronder het uitdrukken van eigen gedachten en gevoelens